

**KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARNING PSIXOLOGIK
XUSUSIYATLARI VA MAKTABGA MOSLASHISH JARAYONIDA
MAKTAB PSIXOLOGINING VAZIFALARI**

Navoiy viloyati, Nurota tuman 23-umumta'lim maktabi psixologi

Davlatova Asiya Shonazarovna

ANNOTATSIYA: *Mazkur maqolada kichik maktab yoshidagi (7–10 yosh) o'quvchilarning psixologik rivojlanish xususiyatlari, ularning bilim olishga tayyorgarligi, emotsional muvozanati, muloqotga ehtiyoji, hamda bu bosqichda yuzaga keladigan muammolar yoritilgan. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilarining maktabga moslashish jarayonidagi psixologik bosqichlari, maktab psixologining roli, amalga oshiriladigan psixodiagnostika, psixoprofilaktika va psixokorreksiya ishlari tahlil etilgan. Amaliy tavsiyalar va ilg'or tajribalar bilan boyitilgan.*

KIRISH

Kichik maktab yoshi – bu bolaning shaxsiyati shakllanib boradigan, aqliy rivojlanishining muhim bosqichidir. Shu yoshdagi bolalar ilk bor tizimli ta'limga kirishadi, ijtimoiy rollari o'zgaradi, yangi muhit – maktabga moslashishga harakat qiladi. Bu jarayon murakkab kechishi mumkin, chunki bolalar turlicha ruhiy holat, o'ziga xos xarakter, ehtiyojlar bilan maktab hayotiga qadam qo'yadi. Shuning uchun bu davrda maktab psixologining roli g'oyat muhim bo'lib, u nafaqat o'quvchining muammolarini aniqlashi, balki ularni yengib o'tishga yordam berishi, ota-onalar va o'qituvchilar bilan samarali ishlashi zarur.

ASOSIY QISM

1. Kichik maktab yoshidagi bolalarning psixologik xususiyatlari

a) Aqliy rivojlanish:

Mantiqiy fikrlash yangi bosqichga ko'tariladi, tushunish, eslab qolish, taqqoslash, xulosa chiqarish qobiliyati shakllanadi. Muloqot orqali bilim olish faollashadi, savol-javobga moyillik ortadi.

b) Emotsional rivojlanish:

O'z his-tuyg'ularini to'liq anglay olmaydi, hislar o'rtasida tez almashuv kuzatiladi. O'qituvchining bahosi va munosabati bolaning o'ziga bo'lgan bahosini bevosita shakllantiradi.

c) Ijtimoiy rivojlanish:

Jamoadi o'rganish, do'stlashish, o'z nuqtayi nazarini ifodalashga ehtiyoj ortadi. Yakkalanish, tajovuzkorlik yoki haddan ortiq itoatkorlik shakllanishi mumkin.

d) Shaxsiy xususiyatlar:

O'zini tasdiqlashga intiladi, tan olinish istagi kuchli bo'ladi. Mustaqil qaror qabul qilishga qiziqadi, lekin buni qanday qilishni bilmaydi.

2. Maktabga moslashish davrining psixologik bosqichlari

Moslashish – bu bolaning yangi ta'lim muhitiga ruhiy va ijtimoiy moslashuvi bo'lib, quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

1. O'tkir davr (1–1,5 oy): Bolada xavotirlik, begonalik hissi, uyga intilish kuchli bo'ladi. Ko'pchilikda somatik alomatlar (qorin og'rig'i, bosh og'rig'i) paydo bo'ladi.

2. Stabilizatsiya davri (2–3 oy): Bolalar yangi tartibga o'rganadi, guruhda o'z o'rnini topadi. Ijtimoiy-psixologik moslashuv boshlanadi.

3. Moslashuvning tugallanishi (4–6 oy): Bolaning maktabga nisbatan ijobiy yoki salbiy munosabati shakllanadi. Psixologik barqarorlik yuzaga keladi (yoki muammolar kuchayadi).

3. Maktab psixologining asosiy vazifalari

a) Psixodiagnostika: Yangi qabul qilingan o'quvchilarni o'rganish (moslashuv holati, xavotir darajasi, nutq rivoji); Maktabga tayyorgarlik testlari: Luser, "Raven", "O'ziga baho", "Raqamli qatorlar" testlari; O'qituvchi va ota-onalardan so'rovnomalar yig'ish orqali holat tahlili.

b) Psixoprofilaktika: Moslashuvda qiynalayotgan bolalarni erta aniqlash va oldini olish bo'yicha chora-tadbirlar; O'qituvchi va ota-onalarga moslashuv jarayoni haqida metodik tavsiyalar; Ijtimoiy-psixologik muhitni sog'lomlashtirish.

c) *Psixokorreksiya*: Moslashuvda qiynalayotgan bolalar bilan individual suhbatlar, rasmi mashg'ulotlar;

O'yinli mashg'ulotlar orqali o'ziga ishonchni shakllantirish ("Qiziqarli topshiriqlar", "Men – ijobiymen" texnikalari); Stressni yengishga qaratilgan relaksatsiya mashqlari.

d) *Psixokonsultatsiya*: Ota-onalarga boladagi o'zgarishlar haqida ma'lumot berish, individual tavsiyalar; O'qituvchilarga: har bir bola psixotipiga mos pedagogik yondashuvni tanlashga yordam berish;

4. Amaliy tavsiyalar va ilg'or tajribalar

Har yangi o'quv yilida "Maktabga moslashuv haftaligi" tashkil etish – psixologik trening, ekskursiya, jamoaviy o'yinlar. Boshlang'ich sinflarda "Psixologik jurnallar" – bola har kuni o'z hissiyotini chizadi yoki yozadi. "Men maktabni yaxshi ko'raman!" degan mavzuda maxsus ko'rgazmalar, insho, rasm tanlovlari. "Ishonch qutisi" orqali bolalarning yashirin muammolarini aniqlash. Ota-onalar uchun "Kichik maktab yoshi psixologiyasi" bo'yicha maxsus treninglar o'tkazish.

XULOSA

Kichik maktab yoshidagi bolalar uchun maktab – bu nafaqat bilim olish joyi, balki shaxs sifatida o'sish, muloqot qilish, o'zini kashf etish makonidir. Bu jarayonda bolaga doimiy ruhiy ko'mak, emotsional tayanch zarur. Maktab psixologi esa bu jarayonning markazida turib, bola, ota-ona va o'qituvchi o'rtasidagi bog'lovchi vazifasini bajaradi. Uning har bir harakati bola shaxsining sog'lom shakllanishiga, maktabga ijobiy munosabatda bo'lishiga xizmat qilishi kerak. Moslashuvga yo'l ochish – kelajakdagi ijtimoiy muvaffaqiyatning asosi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Vygotsky L.S. Psixologiya va rivojlanish nazariyasi. – Moskva, 2020.
2. Karimova R.A. Yosh davrlari psixologiyasi. – Toshkent: Fan, 2019.
3. Gippenreyter Yu.B. Obshchatsya s rebenkom. Kak? – Moskva: AST, 2021.
4. Maktab psixologi uchun metodik qo'llanma. – Toshkent: XTV, 2022.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4963-sonli qarori, 2021-yil 18-fevral.
6. Shoumarov A. Pedagogik psixologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2023.

7. Mahmudova N. Boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan psixologik ishlar olib borish metodikasi. – Samarqand, 2020.